

821.113.5
У-60

видавництво

MAGNUM
OPUS >

Сіґрід Унсет

C1215492

КРІСТІН,
ДОНЬКА ЛАВРАНСА
Вінець

Частина 2

ВІНЕЦЬ

I

Одного недільного ранку наприкінці квітня святковий човен Осмунда, сина Бйоргульфа, пропливав повз острів Гуведе, а з монастирської церкви лунали дзвони суголосно передзвону міських дзвонів, то гучнішаючи, то стихаючи, через вітер.

Легкі хвилясті хмаринки плвли по високому блідо-блакитному небу, а сонце виблискувало на хвилях, що злегка танцювали. На берегах було зовсім по-весняному; на полях майже розтанув сніг, а чагарники переливалися жовтим, відкидаючи блакитні тіні. Однак у лісах на високих хребтах, що обрамляли заселені землі Акерсбюгда, ще подекуди виднівся сніг, а на далеких блакитних пагорбах на заході, за фйордом, і поготів.

Крістін стояла на носі човна з батьком і Гюрід, дружиною Осмунда. Вона дивилася на місто зі світлими церквами та кам'яними будівлями, що височіли над низкою сіро-коричневих дерев'яних будиночків і голими верхівками дерев. Вітер розвівав поли її плаща і куйовдив волосся під капюшоном.

Напередодні вони випустили худобу з хлівів біля садиби Скуг, і Крістін охопила велика туга за Йорундгордом. Там ще не скоро можна буде випускати худобу, і вона з ніжністю й жалем згадала про худих корів у темних хлівах після важкої зими. Доведеться їм ще довго потерпіти. Мама, Ульвгільд, яка всі ці роки спала щоночі в її обіймах, маленька Рамборг... Кріс-

тін так сумувала за ними! За всіма людьми вдома, за кіньми і собаками, за Кортелін, про якого піклуватиметься Ульвгільд, поки її не буде, і за соколами батька, які сиділи на своїх жердинах з ковпаками на головах. Поряд висіли рукавиці з кінської шкіри, які надягали, коли брали птахів, і стояли палиці зі слонової кістки, якими можна було їх чухати.

Здавалося, все горе минулої зими відійшло далеко від Крістін, і вона бачила свій дім таким, як раніше. Їй також сказали, що в парафії ніхто поганого про неї не думає – отець Ейрік не повірив у цю історію; він був розгніваний і засмучений тим, що зробив Бентайн. Бентайн утік із Гамара; подекували, він поїхав до Швеції. Тож між ними та сусідами не все було так погано, як боялася Крістін.

Дорогою до Осло вони зупинилися погостювати в Сімона, і вона познайомилася з його матір'ю та сестрами, а гер Андрес досі був у Швеції. Крістін не сподобалося там, і її неприхильність до господарів Дюфріна лише наростала через те, що вона не могла її пояснити. Усю дорогу туди вона повторювала собі, що вони не мають причин вважати себе кращими за її родичів, – про Рейдара Дарре, біркебейнера і прадіда Сімона, ніхто нічого не знав, доки король Сверре не видав за нього вдову дюфрінського барона. Та як виявилось, вони були простими людьми; і одного вечора Сімон сам заговорив про свого пращура: «Тепер я дізнався напевно, що він робив гребінці, так що ти, Крістін, майже поріднишся з королівським домом»¹, – сказав він. «Слідкуй за своїм язиком, хлопче», – сказала його мати, але вони всі розсміялися. Крістін було дуже прикро, коли вона думала про батька, – той багато сміявся, якщо Сімон давав йому найменший привід, – і в неї промайнула думка, що, можливо, її батько був би радий, якби в його житті було більше сміху, але їй не спадало на думку, що Сімон йому так подобався.

На Великдень вони всі перебували в Скуту. Крістін побачила, що дядько був суворим господарем до своїх селян і най-

¹ Засновник династії, що правила в Норвегії, й очільник біркебейнерів, король Сверре видавав себе за королівського сина, хоча його батько робив гребінці.

митів, – хтось постійно розпитував її про матір і з любов'ю відгукувався про Лавранса: при ньому їм жилося краще. Мати Осмунда, мачуха Лавранса, жила у маєтку в окремому будинку; вона була не дуже стара, але хвороблива і немічна. Лавранс дуже рідко говорив про неї вдома. Одного разу, коли Крістін запитала його, чи була в нього жорстока мачуха, батько відповів: «Вона ніколи не робила мені ані нічого поганого, ані нічого доброго».

Крістін подала батькові руку, і він стиснув її:

– Скоро ти будеш щаслива, донечко, з добрими сестрами, там ти не матимеш часу сумувати за нами...

Вони пропливали так близько до міста, що з причалів до них доносився запах дьогтю і солоної риби. Гюрід розповідала про всі церкви, квартали торговців й інші місця, що виднілися з човна. Крістін не пам'ятала нічого, відколи була тут, окрім великих веж церкви Святого Галварда. Вони попливли на захід повз усе місто і пришвартувалися до монастирського причалу.

Крістін пройшла між батьком і дядьком через гори вантажу і вийшла на дорогу, яка вела вгору через поля. Сімон пішов за нею, ведучи за руку Гюрід. Слуги залишилися, щоб допомогти чоловікам із монастиря завантажити речі Крістін на воза.

Ноннесетер і весь район Лейран лежали в межах міста, але тут обабіч дороги стояло лише кілька будинків. Над їхніми головами в блідо-блакитному небі виспівували жайворонки, дрібні жовті квіти мати-й-мачухи густо всипали виснажені глинисті схили, а вздовж парканів зеленіла трава.

Коли вони пройшли через браму й опинилися на території монастиря, всі монахині по двоє вийшли їм назустріч, а з відчинених дверей линув спів.

Крістін, відчуваючи себе не у своїй тарілці, спостерігала за безліччю жінок у чорних рясах з білими лляними хустками на обличчях. Вона низько вклонилася, і чоловіки вклонилися їй, притиснувши капелюхи до грудей. За монахинями йшла група молодих дівчат – деякі з них були ще дітьми – у сукнях із вадмалу, їхні талії були підперезані поясами з переплетених чор-

них і білих шнурів, а волосся туго заплетене такими ж чорними і білими шнурками. Крістін мимохіть насупилася, коли молоді служниці проходили повз неї, – дівчина соромилася й боялася, що вони можуть подумати, наче вона має покірний і дурний вигляд.

Монастир був такий величний, що Крістін була вражена. Усі будівлі навколо внутрішнього двору зведені із сірого каменю; з північного боку над іншими будинками високо здіймалася головна стіна церкви, що мала два яруси дахів і вежу на західному кінці. Сам двір був викладений бруківкою, а оточувала його крита галерея, покрівлю якої підтримували красиві колони. Посеред двору стояла кам'яна статуя Божої Матері, яка розкинула свій плащ над кількома фігурами, що стояли навколішки.

Відтак до них підійшла одна сестра і попросила піти за нею в приймальню абатиси. Фру Груа, донька Гуторма, – висока і міцна стара жінка. Вона здавалася б милою, якби не кількість волосся навколо рота. Голос мала грубий, як у чоловіка. Але була м'якою й доброзичливою – нагадала, що знала батька і матір Лавранса, і запитала про його дружину та інших дітей. Насамкінець вона по-дружньому звернулася до Крістін:

– Я чула про тебе багато добрих слів, ти маєш мудрий вигляд і добре вихована – я впевнена, ти не даси нам жодної причини для хвилювань. Я також чула, що ти зобов'язана цьому доброму і гарно вихованому чоловікові, Сімону, сину Андреса. Нам здається, твій батько і чоловік мудро вчинили, дозволивши тобі пожити якийсь час у домі Діви Марії, щоб ти навчилася служити і бути покірною, перш ніж наказуватимеш і керуватимеш. А тепер прошу тебе взяти до серця таку пораду: навчися знаходити радість у молитві та поклонінні Богові, щоб у всіх своїх ділах пам'ятати свого Творця, блаженну Божу Матір і всіх святих, які дали нам найкращі взірці сили, чесності, вірності та всіх чеснот, які ти маєш виявляти, керуючи своєю садибою і людьми та виховуючи дітей. Тут ти також навчись дбайливо ставитися до часу, бо в цьому домі кожна година має своє призначення і свою мету. Багато молодих дівчат і жінок дуже люблять допізна лежати в ліжку, а ввечері довго сидіти за столом, теревенячи,

хоча ти ніби не така. Бажаю тобі багато чого навчитися за цей рік, який проведеш тут, що принесе тобі користь і на землі, і в нашому Царстві Небесному.

Крістін низько вклонилася і поцілувала їй руку. Після цього фру Груа наказала дівчині піти з надзвичайно товстою старою монахиною, яку назвала сестрою Потенцією, до монастирської трапезної. Чоловіків і Гюрід вона попросила повечеряти з нею в іншому будинку.

Трапезна була великою й світлою кімнатою з кам'яною підлогою і гостроверхими вікнами зі скляними шибками. Двері з неї вели в іншу кімнату, де, як побачила Крістін, теж були скляні вікна, бо туди потрапляло сонце.

Сестри вже сиділи за столом, чекаючи на їжу, – старші монахині на м'якій кам'яній лавці вздовж стіни під вікнами, а молодші сестри у світлих сукнях з вадмалу сиділи на дерев'яній лавці із зовнішнього боку столу. У сусідній кімнаті також був накритий стіл для простолюдинів і слуг-мирян, серед яких кілька старих чоловіків. Ці люди не носили монашого одягу, а проте були одягнені в скромні темні шати.

Сестра Потенція показала Крістін її місце на зовнішній лаві, а сама пішла і примостилася біля високого крісла абатиси в кінці столу – сьогодні воно було порожнє.

Усі встали як у цій кімнаті, так і в бічній, поки сестри промовляли молитву. Після цього вийшла вродлива молода монахиня й стала за катедру, що стояла між двома кімнатами. І поки сестри-мирянки у великій кімнаті й дві наймолодші монахині в бічній кімнаті розносили їжу і питво, монахиня читала високим і солодким голосом історію про святу Теодору і святого Дідима, не зупиняючись і не запинаючись на жодному слові.

Спочатку Крістін думала про те, як поводитися за столом, бо бачила, що всі сестри і молоді служниці так гарно прислужували і так смачно їли, наче сиділи на найкращому бенкеті. Їжі й напоїв було вдосталь, але всі їли скромно; ніхто не розливав бульйону ні на скатертини, ні на одяг, а м'ясо різали так дрібно, що клали відразу на язик, навіть не забруднюючи губи, і їли так обережно, що не було чути жодного звуку.

Крістін розгубилася від страху, що може здатися не такою вихованою, як інші; їй також було ніяково у яскравій сукні серед цих жінок у чорному і білому – здавалося, всі вони дивляться на неї. І ось, коли вона однією рукою тримала за кістку жирний шматок баранячої грудинки і різала ножем іншою, раптом кістка вислизнула з пальців; шматок хліба разом із м'ясом полетів на скатертину, а ніж із брязкотом упав на кам'яне мощення.

Шум розлігся дзвоном у тихій кімнаті. Крістін почервоніла, як вогонь, і нахилилася, щоб підняти ніж, але сестра-мирянка, яка безшумно увійшла в сандалях, допомогла підняти все з долівки. Крістін більше не могла їсти. Вона також помітила, що порізала палець, і боялася забруднити скатертину кров'ю. Тому сиділа, загорнувши руку в сукню, яку придбала для подорожі в Осло, і думала про те, які на ній тепер будуть плями, але не наважувалася відвести очей з колін.

Поволі вона чимраз більше вслухалася у те, що читала монахиня. Коли правитель зрозумів, що не може здолати непоступливість служниці Теодори, – вона не хотіла ні приносити жертви поганським богам, ні виходити заміж, – наказав відвести її в бордель. Дорогою туди він переконував її згадати про вільнонароджених родичів, про своїх шанованих батька і матір, на яких тепер упаде вічна ганьба, і дав слово, що їй дозволять жити з миром і залишатися служницею, якщо вона захоче служити язичницькій богині, яку називали Діаною.

Теодора відповіла безстрашно: «Цнотливість – як лампада, а полум'я – як любов до Бога; якби я служила дияволиці, яку ви називаєте Діаною, то моя цнотливість була б не більшого варту, ніж іржавий світильник без полум'я і масла. Ти називаєш мене вільнонародженою, але всі ми народжуємося невільниками, бо наші перші батьки продали нас дияволу, а Христос відкупив мене, і я зобов'язана служити Йому, тому не можу вийти заміж за його недруга. Він охоронятиме свою голубку, але якщо Його воля така, що ви маєте поглумитися над моїм тілом, храмом Його Святого Духа, я не вважатиму за сором те, що не дам згоди, щоб ви віддали в руки ворогів його надбання!».

Сігрід Унсет — одна з найвизначніших письменниць XX століття, лауреатка Нобелівської премії з літератури 1928 року, відома глибокими, психологічно складними романами. Її творчість охоплює різні історичні періоди. Найбільше уваги авторка приділяє внутрішньому світу своїх персонажів, їхній боротьбі з долею та пошуку справжніх цінностей у складному і часто жорстокому світі.

Вершиною творчості Сігрід Унсет є трилогія «Крістін, донька Лавранса» («Вінець», «Господиня», «Хрест»).

«Вінець» — перша книга трилогії, в якій письменниця створює яскравий портрет жінки, на долю якої випали великі випробування. У романі описано її внутрішню боротьбу між коханням та обов'язком, що ставить героїню перед складними моральними виборами. Твір відзначається глибоким психологізмом і майстерно відтвореною атмосферою середньовічної Норвегії. Книга розповідає про історію кохання, порушує соціальні й релігійні теми, пронизана роздумами про віру, любов, сумління та боротьбу жінки за свою свободу в жорстокому суспільстві того часу.

«Вибір — це завжди боротьба між тим, що серце бажає, і тим, що розум підказує».

«Спогад про гаряче і пристрасне щастя заступив усе інше — змив важкий відчай і ненависть. Тепер вона знала лише про своє кохання й воліла вистояти».

«Тепер у неї був той самий блиск в очах, і вона отримала те, чого хотіла. Сиділа у ліжку в напівтіні на шовкових подушках. У світлі свічок була вся золота — золотий вінець, золота сукня й золоте волосся, що розсипалося по оголених золотих плечах. Її очі більше не були сором'язливі...».

Co-funded by
the European Union

ISBN 978-617-629-914-1

9 786176 299141

